

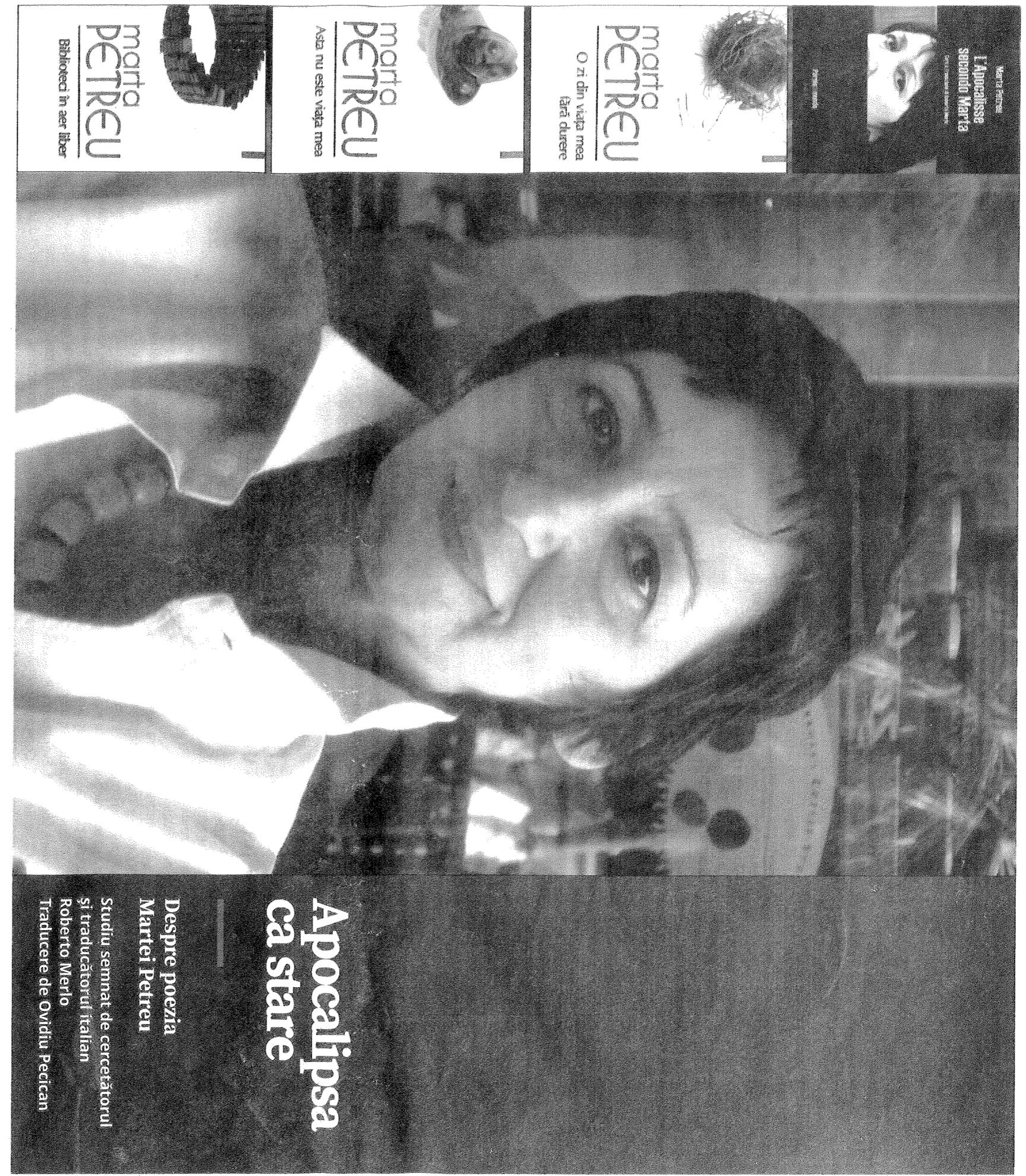
OBSERVATOR CULTURAL

Nr. 885

17-23 august 2017

Anul XVIII/serie nouă (627)

24 pagini, 5 lei
Săptămînal de informație și analiză culturală
www.observatorcultural.ro

marta
PETREU

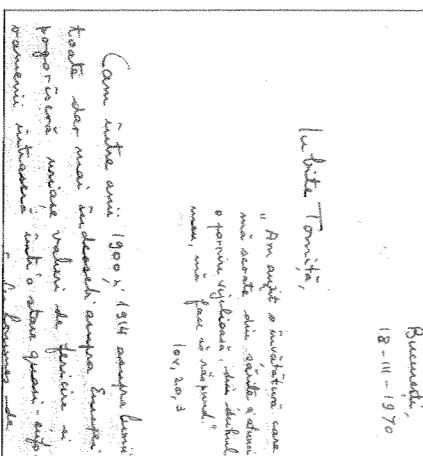
O zi din viața mea

fără dureri

marta
PETREU

Așa nu este viața mea

Bibliotecă în aer liber

București,
18 - 11 - 1970

„Am așteptat o invitație să mă
mă întâlnesc cu un prieten, dar el nu
a venit. În schimb, am primit o invitație
de la un prieten să mă întâlnească la
o întâlnire care să se desfășoare la
o altă locație. În final, am venit la
locul acordat și am întâlnit un alt prieten.
Am sărbătorit împreună și am
înțeles că am venit la locul corect.”

Chestiunea
MNAR

Luminița Tomiță,

“Am așteptat o invitație să mă
mă întâlnesc cu un prieten, dar el nu
a venit. În schimb, am primit o invitație
de la un prieten să mă întâlnească la
o altă locație. În final, am venit la
locul acordat și am întâlnit un alt prieten.
Am sărbătorit împreună și am
înțeles că am venit la locul corect.”

Apocalipsa ca stare a criticii de teatru

Despre poezia
Martei Petreu
Studiu semnat de cercetătorul
și traducătorul italian
Roberto Merlo
Traducere de Ovidiu Pecican

Istoria
prin
caricatură

Olospolis efemer.
Expoziție
Mihai Olos

Corespondență inedită
N. Steinhardt –
Toma Pavel

Miruna Runcan
Cum se consolidează un
brand: fotbalul-energizant

Adrian-Silvan Ionescu despre Portrete
comice, expoziția de la Muzeul Cotroceni

Cronică plastică
de Vladimir Bulat

Continuarea seriei de scrisori
interceptate de Securitate

Ion Indolean,
Mohnár Szabolcs

Apocalipsa

Ca stare

Despre poezia
Martei Petreu

Roberto MERLO

Negrul pe alb cu tușe roșii, ca o veche xilografie japoneză *tan-e* colorată de mînă. Negru de fum al morții care pîngărește totate lucrurile, terarea cernită care înăbușește și tunecă vederea, bezna abisală a solitudinii, jegul lăptos al zăpezii, paloarea searăbădă cenusiuș, griul îndecent și rozaliu al materiei cerebrale, suferința spacioasă care îngă carneau „soarele roșu” (*Dore de seamă despre morile noptii*) al insomniei, jăraticul consumptiei lente, incandescenta mintiei și a revoltei.

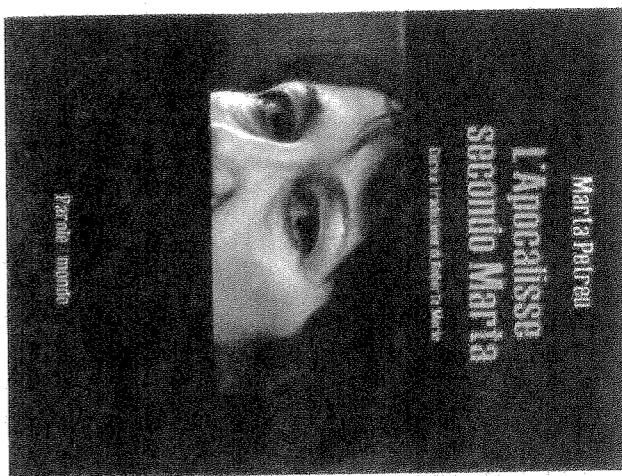
Aceasta este cromatica poetică a Martei Petreu, reprezentare a unui peisaj interior de război și exterminalie, cimp hibernal de bătălie în lupta necrăuoare pe care ființa umană o poartă contra tenebrelor, vidului, dezolării (*Paisaj-sentiment*) perfectei, absolu-tei și iremediablei *ipse de sens* (*Locul, Psalm*). Te

„Dar ne purtăm fiecare războului nostru rece“ (înțîlnirea)

Imagini ale agoniei și ale furiei unei umanități rănite și etalate cu mindrie, nude și ofensate, rupte, sectionate și exhibate cu impudicăție toxică pe masa de operație a unei poezii tăioase, lucide, nefundătoare, multiplicătate pînă la paroxism de nemurărate oglinzi de cuvinte: „poemele“ Martei Petreu nu sunt, în fond, decît un unic, amplu „poem epic“ consacrat dărâii de seamă la persoana întii a acestei lupte letale și prometeice a Omului și împotriva „Monstrului“ (citeză „ne-“ sau „supraomenescul“) prin excentenă: Dumnezeu, Nîmicul. Sau, mai bine: Dumnezeul Nîmicului („Dumnezeul mic/ domn măntuie al nîmicului al cădei“); *Paisaj-sentiment*, Dumnezeu-Nîmic („Ce triumfă Domine ce voluptate trușă/ să alungă fată în față cu golul cu nîmicul/ da - cu tine“, Pot să ascult).

Opera poetică a Martei Petreu poate fi cîntată ca un întins macropoem, în care fiecare text este, sub raport metaforic și metonimic, întregul text, un amplu autoportret compus, ca un fotomosaic fractal, din sunte de literatură ale aceluiși chip, ale cărui trăsături sint, rînd pe rînd, precizate, nuantate, estompante, ac- centuate, umbrite, retușate, rămînind însă fizică, „fîrul epic“ al poeziei petreuană, pe care scriitoarea însăși î-a marturisit¹, se deapărtă într-un „cosmos“, un univers structurat, co- zionomia sa mereu aceeași, mereu recognos- cibilă, „Fîrul epic“ al poeziei petreuană, pe care scriitoarea însăși î-a marturisit¹, se deapărtă în- centrat de peste trei decenii – răsună unitare, compacte, obsecive.

Un alt mare „obsedat“ al poeziei române, Marin Sorescu, poet maestru în lectura altor poeti, afirma în legătură cu Rilke că „lujii mari autor se recunoaște după repetăriile la înfi- nit ale unor gînduri², întrega opera a Martei Petreu – nu doar crea poetică – este, precum cea a altor mari creatori, de la Kafka la Bacovia, și pînă la Ibsen și Cărărescu, expresia unui imaginar dominat de idei fixe și de imagini recurențe, de obseși³, născute dintr-o viziune și dintr-o simțire profundă interio- rizată și constant trăire și, ca atate, mereu ac- tualizate prin scriitura. În reducătula ei co- nrîdă tematică și de imaginar – relevată și de critică – rezidă marca reală a maturității ar- tistică a uneia dintre vocile poetică românesti cele mai intense și mai autentice din ultimele decenii.

„Ea știa totul despre viață și despre lumea astă rea bună“
(*Legea eternă*)

Extraordinarul impact al poeziei Martei Petreu provine dintr-o poetică dramatică a „releii-apartenențe“⁴, alimentată de o interio- ritate „oximoronică“ scindată, „care se lubes- te pe sine cu aceeași intensitate cu care se și urăște, împărtindu-se între narcisism și sadomasochism aneantător, între voluptate și su- pliciu⁵, pe fondul unei percepții a existenței ca stare de apocalipsă⁶.

În centrul acestui „imaginari al crizei“ se află, încandescentă și violentă, teodiceea, adică care nici un răspuns teologic canonico nu este problema răului, incongruenția flagrantă – pe care nici un răspuns teologic canonico nu este în stare să o dezamorseze – între prezența de nelăudăușit și de neocoltă a răului în lume și absența acțiunii în această lume din partea unui Dumnezeu declarat atotputernic și bi- nevoitor, imposibilitatea arzătoare de recon- ciliere între experiența suferințelor fizice și psi- hice – durerea materială a trupului și spațiului intangibil al sufletului – și dogma milosteniei și bunătății Tatăului Ierusalim.

Totuși, evidentă și ineluctabilității răului, mortii, bolii, nebuniei, suferinței, precum și ale absentei lui Dumnezeu, Petreu nu îi opune refuzul lui „nu vreau să apartin“, negarea „ab- solută“ împărătei care este despărțire și respingere, „apostezie“ și, în cele din urmă, fi- gură a absentei și a izolării, ci mal-degrabă an- gajarea lui „vreau să aparțin nu“ în mod ne- problematic și neeritic, *affirmare*, „agonistică“ a unei apartenente combative și zbuciumante care este împărățire și acceptare, deși ian- voloasă și nelăudădemină, „erezie“ și, în ultima instanță, figură a *presentei* și a *participării*⁷.

Sub complexele și rînduibilele structuri de text este, sub raport metaforic și metonimic, într-un „cosmos“, un univers structurat, co- zionomia sa mereu aceeași, mereu recognos- cibilă, „Fîrul epic“ al poeziei petreuană, pe care scriitoarea însăși î-a marturisit¹, se deapărtă în- centrat de peste trei decenii – răsună unitare, compacte, obsecive.

„Negrul. Gol. Pustiit“
(*Paisaj-sentiment*)

Acceleste poeme aspre și ascuțite precum Marta Patraru, evenimentul apocaliptic își depășește orizontul de așteptare și se pre- face în stare permanentă, dimensiunea sa teleologică întorcîndu-se asupra sa și au- toalimentîndu-se canibalicește din sine „cosmosul“ simțirea și înțelegerea petreuană deslușesc lipsa tragică de direcție și de sens, „haosul“ adevarata esență a lumii, moarte, stîngere, consumăția, nîmicul... Surprinsă, precum protagoniștul celebrului basm *Tinerete fără bătrîne și viață fără de moarte*⁸, în tensiunea dintre viață eternă și propria moarte, mărturisirea Martei Petreu este una perso- nală și directă a *prezentei* ființei umane în „haosos“ – partial omolog celui joycean din *Finnegans Wake*, dar mai întunecat – și a par- ticipării ei la devorarea și autodevorarea lui canibalică (*Poetul într-un cultus de tornă*, *Locul*). În acest loc bolnav de piele, poemele sint, to- xice⁹, râni otrăvite, etern infectate și du- roase, iar actual scriitorul nu este altul, reme- ditat ale unor gînduri², întraga opera a Martei Petreu – nu doar crea poetică – este, precum cea a altor mari creatori, de la Kafka la Bacovia, și pînă la Ibsen și Cărărescu, expresia unui imaginar dominat de idei fixe și de imagini recurențe, de obseși³, născute dintr-o vizu-

ale cădei¹⁰ (Tatal/înstru), domnesc nerușinat (*Psalm*) și, fără operelești. E o puștielă a dez- nădejdui, interzisă făgăduinței și iertății, o „gră- dină de toamnă“, părăsită de grăta divină a glacială de praf, moloz, cenușă, beznă și, peste toate, „funigine“ (*Dare de seamă despre mo- rile noptii*, *Messenger*, *Vîrstă adultă*), sufocant, mohorât, atotstăpînitor colb de întunecime, reziduul al combustiei universului de acum mort și mortal, magistral înfațat în *Locul*: „Aici binele și răul se suspendă sănă identice/ indiferente/ aci e o singurătate bătrînă înfră- coșătoare/ și un cerjos/jos/ la nivelul ume- rilor la nivelul gleznei/ negru gol insuportabil/ Aici frig și infern. Lipsesc comprehensiuni- nea/ tandrețea judecata pedeapsa/ nici un zeu nici un sens nici o dreptate/ nici o speran- tă de mintuire“.

Haosmosul petreuan se năruie într-o că- dere nestîrșită în neam, într-o deplasare ier- versibilă spre punctul de fugă al stingerii (*Fuga [...] și să gres*) a lui Dumnezeu (*Dor nostalgia*) – „curva ta Doamne“ (*Vîrstămarted*) – și conțegul spre roju a patrulei), strivit în menghina unei curăci de rele mărunte nemumărate, în care vorba divină a paradisului, a mîntuirii, a vieții eterne este o cîrpi fantomatică, iar unică pro- priului consum inexorabil și etern. Este o cușă lipsită de sens și de scop, un bordel gro- tesc în centrul cărula tronează „moartea fără relei-apartenențe“¹¹, alimentată de o interio- ritate „oximoronică“ scindată, „care se lubes- te pe sine cu aceeași intensitate cu care se și urăște, împărtindu-se între narcisism și sadomasochism aneantător, între voluptate și su- pliciu⁵, pe fondul unei percepții a existenței ca stare de apocalipsă⁶.

Înțîlnirea

ale cădei¹⁰ (Tatal/înstru), domnesc nerușinat (*Psalm*) și, fără operelești. E o puștielă a dez- nădejdui, interzisă făgăduinței și iertății, o „gră- dină de toamnă“, părăsită de grăta divină a glacială de praf, moloz, cenușă, beznă și, peste toate, „funigine“ (*Dare de seamă despre mo- rile noptii*, *Messenger*, *Vîrstă adultă*), sufocant, mohorât, atotstăpînitor colb de întunecime, reziduul al combustiei universului de acum mort și mortal, magistral înfațat în *Locul*: „Aici binele și răul se suspendă sănă identice/ indiferente/ aci e o singurătate bătrînă înfră- coșătoare/ și un cerjos/jos/ la nivelul ume- rilor la nivelul gleznei/ negru gol insuportabil/ Aici frig și infern. Lipsesc comprehensiuni- nea/ tandrețea judecata pedeapsa/ nici un zeu nici un sens nici o dreptate/ nici o speran- tă de mintuire“.

Haosmosul petreuan se năruie într-o că- dere nestîrșită în neam, într-o deplasare ier- versibilă spre punctul de fugă al stingerii (*Fuga [...] și să gres*) a lui Dumnezeu, evidență „neputinței“ sau a „neorinței“ acesuia nu produce în Marta Petreu o complementară „/apartenență“ nici eliberare completă de nevoia de Dumnezeu. Relația acestei psalmiste eretice cu Dumnezeul său se situează sub semnul acelui *dīs* (din gr. [...] și să gres“) – care indică o anomalie, o stare de tulburare, de derengeare, în contrast cu acel *dīs* (din lat. *dīs*, fr. *dīs*) care înceamă opo- zitionul sau la ceea ce este normală, o anomaliă, o „discrepanță“ – o „apartenență“ dis- funcțională și districtivă – care nu ajunge să se conțină în „/disapartenență“.

În tragediul existenței umane, colective și

individuale, în lora de însuferință, Marta este

atâtă astfel în revoltă mînoasă a unui tescm,

„heterodox“, eretic, deloc dispus să treacă sub

“tăcere lipsurii, absentele, nedreptățile Tatălui,

“neorință“

“/apartenență“

“/disapartenență“

gustat saliva;" (*Falanga*)

In fața unui cer mut și opac, este durător, privirea se îndreaptă nătă-

In epica lupă a Martei cu „Monstrul”, Tatăl cereșc se confundă cu cel pămîntesc, omul Augustin, „tatăl celu ochii albaștri și pârul castaniu” (Legea), „bărbatul acela întunecat” mult iubit (Augustin) în pofta aspirației (Imaginea întrapsihică albă). În același timp, Bărbatul se prezintă drept incarnare și profesie ale acestui Tată ambivalent, alcătuind un triunghi de corespondențe ale căruia vîrfuri se rotunjesc progresiv prin la circularitate, unde chipul lui Dumnezeu, cel al Tatălui și cel al

Bărbatului se contamnează și se suprapun pînă la identitate, dină nastere la ceea ce am putea numi un „patriarhetip” conflictual caracteristic petreuan.

Acolo însă unde Dumnezeu tronează în ge-
loasă lui unicitate, Bărbatul terestru prolif-
rează și se multiplică nenumărat (Prefacă

Falango), în haosmosul său în fugă către zeroul absolut al ființării. Marta caută frenetic în iubirea pămînteană o „apartenență” înplinită, fără prefixe umplerei golului, vindicarea bolii, balsamul pentru rânilile abandonului și ale solitudinii, pavăza împotriva cosmarurilor ubicuie și a spamei, „firfă cea cu șapte capete” („că o sabie”), într-o lume în care Tatăl este ca absent. Bărbatul este unică realitate și unicul tovarăș întru suferință (precum în splenda îngrădina de toamnă: „noi doi un bărbat o familie cu gleznele neprotejate/ înaintind mină în mină/ prin dieul de sine ca prin arbe ce cresc”), este jumătatea pierdută și rănită a unei plenitudini edenice. După cădere, în sensuálnitatea ei organică, exprimă cu intensitate și siletare răzuința „locurii în celălalt”²², nevoie une, (de)plinătatea, integrarea și sensul într-o lume care se arată lipsită de ele.

„Diferențele norme și prevederile legale sunt deosebite, însă în ceea ce privește prezentul statut al solitudinii și situația de vinătoare care încotrocă căciulele „prăzii” Marta, care se lansează, la rîndul său, pe urmele proprietului „geamăn de incest” (Vîne ea, într-o altă viață).

"bărbatul acela/ care există ohoi cu siguranță/ există/ și care-mi lipsește de la facerea lumii"
(*Mutul*), cu furoarea lacomă și oarbă a bacan-
tel, lăbind „pe apucate” (*Falanga. Vițamortea,*
Istoria pentru duminică). În egală măsură pradă
și prădător, victimă și călu, vînătoarea cani-
balică a Martei nu este, în fond, altceva decât
– revenind la Marin Sorescu²³ – o „vînare de
vînat”, al cărei resort este „rîvna” (*Dimineata*
tinerelor doamne, întă-un moșet răsorât de fij-
ningine, *Vîrsta adulțăi*) mistuitoare și nepoto-
nită a sufletului pustiu și a trupului dogorit.

singurătate” (*Dialog*)

În vreme ce cîmpul „luptei cu Dumnezeul” este sufletul „incrementul [...] ca un lac de piatră” (Rostov), terenul bătălei terestre cu Sine și cu Celălărt este *trupul* carnei debilă, istoriă de îmbătrînire (istorii pentru duminică), roasă de boală (*Solstițiul de iarnă*), sortită suferinței și instrâinării (*Mesagerii*). „Eu sunt strân, Strân! Ce-si scăce/ ca pe-un cișmă în leșă/ corpul viu la plimbare/ Da. Ca un fluture cald colorat fixat într-un ac de-aluminiu/ corpul meu bate ritmul/ tine pasul/ pompează...” Tocmai în experiența corpului fragil, friabil, perisabil, un delicat cocon de carne” în-

„Nu”-ul petreuan este refuzul conștiinței
freză care afiată în imposibilitatea de a stringe

„Oho. Lubitul meu. Cerneala cu care scriu nerușinat poeme“ (Falanga)

eroafează carneea și coroafează sufletul, îngrozit atât de vizuinile nemilase ale „extazelor negre” (*Dare de seamă despărțe morile noptii*) ale lăudității neadormite, cât și de amăgirea mininoasă a nălucirilor consolatoare, eul petrecându-nu găsește alinare și iertare nici noaptea care, privată de binecuvîntarea somnului, nu mai e - ca aceea micelangiolescă din Sonetul 102 *O noite, o dolce tempo, benché nero - un timp dulce, desă negru*, ci mai degrabă chipul cel mai întunecat al spaimei și al dezințeazăjii, nu „bun remediu”, ci aspiră și devorantă luptă (*Lupta cu îngeurul, Cîntec de leagăn, Psalm*) cu fantomele Tatălui și ale Bărbatului. Unicul refugiu păre atunci să fie moartea care din osindă se face imbold, unicul paliativ pentru predarea totală (*Vîndecarea*), încrearea dorinței (*Nemaiubitore înimii*), pulsarea economicăoasă „la temperatură şopîrilei” (*Vîrstă adulătă*): „Nu-mi pot imagina blestem mai cumplit decât acela de-a nu putea muri²⁸”, a scris Marta Petreu. Sî: „Ea, moartea, e norocul nostru. Al meu”.

Cu toate acestea, „reaua-spartenentă” pre-
treuană se răstrengă asupră-și în chio masochist, într-o spirală de neagră și sterilită dispesă, într-un nihilism camusian? în parte, da, și tot mai această mochtă scintierelor de jârată confere putere și seducție poeziei sale. În parte, nu, deoarece chiar în această cădere ireversibilă în centrul Nîmicului se poate des-
tincție de obsidian.

Miza luptei cu Dumnezeu și cu Bărbatul nu este imposibilită victorie a eroinei asupra Monstrului, nici cîstigul îndotelenic al sterpei îndepăr-
tării de iubire (divină sau mondene) sau martirul sublim al detasării (*Vîndecarea, Nemaiubitare înimii, Gîndul*). Altul este rodul acestei încleștări feroci a corporilor și a inimilor; adu-
cîndu-i în sine încrustați precum inelele într-un arbore, înzăuati și înarmati ca o ostre, Marta își transmuță Monștrii indiferenți, violenti, afabili, intimidați, iubiti, uitati în poezie, precum în extraordinara *Folango*, pe care devină autoarea a definit-o „o artă poetică deplină²⁹”.

„Sint aici. Aceste texte
aceste cuvinte sacre
carnasiere“ (*Loc psihic III*)

Această simțire exasperată, încărcată de lucidă, neîertătoare în primul rând cu

întimitate, se exprimă într-o zicere tăioasă și ascuțită, de o precizie cvasichiurgicală: fiecare vers, o lămă, fiecare poem, un bisturii care îndreptățește adinc carneea sentimentului și a surerintei pentru a le expune viscerele palpînd, însingerate, bisturii și cutit sacrificial, căci poeta-canibal își este prima victimă a propriului holocaust, primul aliment al cuvîn-

Autoareea favorizează o rostire zgruntru-roasă, neornată, pe alocuri de o simplitate aparent dezarmantă și antipoetică. „Dar pe lume există numai cruzime”, *Coborînd înge-riitor*, iriza că în să de imagini fulgerătoare, precum cele din *După cădere*: „cuprindemă strîns/asa cum teaca adăpostește sabia” / „Ești bărbat/ fiți deci iarăși/ adăpostul meu/ fiți mie-rea neagră a dorinței”, sau din *Rugor*, în cauzul palmei tale ia-mă ca pe-un cicolos de pînă/ ca pe-un cărăbus de brocart de răsină” / „In-velește-mă ascundem-mă ca pe-o alună în por-dul palmete tale/- cer eu / - strîngem-mă în pum-nul rău cum strînge un copil o bijă coloratăș”, sau areea „lăutăreacă și strâză de înțeleșeu și coro-

de rînd/cine/ cu ce de drept/ îmi corupe puritatea naturală/ să-mi bagă în cap/ musca acestui gînd fără rușine/ ceva din mine ceva din tine dragostea mea bărbatul meu/ prost și tacut/ ceva din noi va muri nu va muri nu va muri".

Traducere din limba italiană de Ovidiu PECICAN

Roberto MERLO este traducător, a studiat limbă și literatură română în Italia, la Universitatea din Torino, cu profesorii Marco Cugno și Dumitru Losonț, și în România, la Universitatele din Cluj, Iași și București. Și-a susținut licența cu o lucrare despre poezia lui Marin Sorescu (2000) și a obținut doctoratul în românistici cu o lucrare de istorie a ideilor dedicată imaginariului dacic în cultura română (2004), în timpul doctoratului să-mu-tat în Romania, unde a rămas ca lector de italiana la Universitatea din Oradea. În 2007 s-a întors în Italia ca profesor și cercetător cu contract la Universitatea din Torino, unde, din 2012, a fost numit cercetător de limbă și literatură română la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine și Culturi Moderne, în cursurile sale pre-dă gramatica istorică și istoria limbii, teoria și practica traducerii, istoria literaturii moderne și contemporane. A publicat studii cu privire la mitul dacic în cultura română din secolele al XIX-lea și al XX-lea, la poeta lui Marin Sorescu, la traducările din literatură română în italiană, la fenomenele de intererentă între cele două limbi și la relația lingvistică româno-slave. A tradus opere literare (ale unor scriitori precum Gabriela Adameșteanu, Doina Ruști sau Bogdan Suceava), precum și cîteva piese de teatru contemporan și eseuri de istorie și lingvistică istorică. În 2016, Roberto Merlo a publicat o antologie bilingvă cu 55 de poeme din lirica Martel Petreu, cu titlul *L'Apocalisse secondo Marta. Poesie 1981-2014*, apărută la preștegioasa editura italiana Joker, în colecția

"Parole del mondo". Volumul a fost lansat în "Parole del mondo". Volumul a fost lansat în interviu cu Dora Pavel].

2. Marin Sorescu, *Teoria sfervalor de influență* (1969), în Id., *Opere, IV. Publicistica*, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podoreacă, prefată de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Studii și Arta - Univers Encyclopædic, București, 2005, p. 104.

3. V. printre altele patruncătoarele remarcă ale Mihaielui Ursu, „O Apocalipsă întrată în canon”, în Apostrof, nr. 5 (252), 2011 (XXII), în marginea întragalei poetică Marta Petreu, *Apocalipsa după Marta*, Poeme, Editura Polirom, Iași, 2011.

4. Pentru o dezbatere mai largă a acestei „poetică ale reieș-apartenență”, ne permitem să trimitem la Roberto Merlo, *Una ferocie tenerezza*.

Figure della „disappartenenza” nella poesia di Marta Petreu, în Liljana Banjanin, Krystyna Jaworska, Massimo Maurizio (la cura di) *DISAPPARTENENZE. Figure del distacco e altre solitudini nelle letterature dell'Europa Centro-Orientale*, Stilo Editrice, Bari, 2015, pp. 209-242.

5. Stefan Borbely, „Apocalipsa după Marta”, în *Dictionar analitic de opere literare românești*, I.A.-M. Coordonată și revizuită științifică: Ion Pop, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, pp. 45-46.

6. În legătură cu titlul „Integralei poetică din 2011 (Petreu, *Apocalipsa...*, ed. cit.), scriitoarea a declarat: „Cred că am apocalipsă în gen, aşa că e titlul care acoperă cel mai bine condiția mea umană” (Maria Petreu, „Acum stiu lista subiectelor mei pe care le pot scrie”, în *Suplimentul de cultură*, nr. 3-11, 2011, www.suplimentuldecultura.ro/index.php/continut/Articol/AlCat7/6631 [interviu cu Elena Vladăreanu].

7. Cătălin Teutisan, „Cartea minieră”, în *Dictionar...* loc. cit., pp. 117-118.

8. Merlo, *Una ferocie...*, loc. cit.
9. Marta Petreu, *O zilă în viața mea fără drăguțe*, Eseuri, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 344.
10. Marta Petreu, „Interviu înedit”, în *Tirk 2/2002*: <http://www.tirkreea.net/2/2/2.htm> [interviu cu Mihai Vakulovski].

11. „În Biblie, unde se afiă și porunca «Să nu facă omul n-are dreptul să omoare. În schimb Dumnezeu îl are întreg. Lăsind la o parte faptul că în clăile sale de mînie, cînd vede că de prost săia realizat creația, Dumnezeu amenință că o să-l steagă pe om de pe fața pămîntului (*Geneză*, 6, 7), lăsînd la o parte faptul că legea vietii umane este întoarcerea în țărînă, Dumnezeu îl ia omului viață inclusiv din capriciul. Cum să cum omorom eu gingăni în copilarie”, Petreu, *O zilă...* ed. cit. p. 302.

12. Jacques Derrida, „Of an Apocalyptic Tone Recently Adopted in Philosophy”, trad. John P. Leavey Jr., în *Oxford Literary Review*, 6.2 (1984), pp. 3-37, p. 27 (textul original în *Semina*, 23, 1982, pp. 63-97).

13. Ibid, p. 28.

14. Marta Petreu, interviu cu Dora Pavel în *Romania literară*, nr. 30, 2003.

15. Camille Domoulie, *Il desiderio. Storia e analisi di un concetto*, traducere de Sergio Astecco, Einaudi, Torino, 2000, pp. 190-192.

16. Prin „distrism” înțeleagă, după Simion D. Podmore, *Struggling with God. Kierkegaard and the Temptation of Spiritual Trial*, Cambridge, James Clarke & Co, 2013, p. 42, „the notion that God may not be perfectly good, even the possibility that God may be, at least capable of, evil”.

17. Adică o atitudine de „ostilitate” către Dumnezeu care acoperă un spectru amplu de sentimente negative, de la nemulțumire și nesatisfacție la dușmanie și ură, exprimată de-a lungul istoriei de Bernard Schweizer, *Hating God. The Untold Story of Misoftheism*, Oxford University Press, Oxford, 2011. În acest context, misofteșii „agnosici” sunt credincioșii care – precum Zora Neale Hurston, Mark Twain, Rebecca West sau Elie Wiesel

– „are struggling with the understanding that God is not entirely competent and good, while resenting the need to praise and worship him. These misofteșii wish that they were wrong in their negative assessment of the deity and would prefer God to be benevolent and caring after all. At the same time, they are racked by grave doubts, and they keep up a constant quarrel with God” (ibidem, p. 17).

18. Ibidem, p. 220.

19. Tony Brili, *Legendele românilor. I. Legenda etiologică*, prefată de S. Ispas, ediție îngrijită și studiu introductiv de I. Oprisian, Editura Saeculum I.

O. București, 2005, p. 83, n. 10001.

20. Stefan Borbely, „Poeme nerușinante”, în *Dictionar analitic de opere literare românești*, II. N. Z. Coordonare și revizie științifică: Ion Pop, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2007, pp. 807-808.

21. Ursu, *O apocalipsă...* loc. cit.

22. Teutisan, „Cartea minieră”, loc. cit.

23. „Ce este poezia atâtva decât o vînătoare? Specificul acestei științe este acela că vînătoșii, cu ogur și șoim, este totodată și vînat: vînatul său de lux, unicul de atfel. Ochiul se ochetează, iar spaima lui e că s-ar putea să nu se numească”, Marin Sorescu, *Tratat de inspirație. Poezia și un concetto*, traducere de Sergio Astecco, Einaudi, Torino, 2000, pp. 190-192.

24. „Să citim, poate, în „avorturile clandestine“ din *Istoria pentru dumincă* din a doua antologie din 1983, o aluzie indirectă la aberanta politică de creștere demografică implementată de Ceaușescu începînd din anul 1966 și la consecuentele sale funeste pentru femei.

25. Simone Weil, *Atesa de Dio*, a cura di Maria Concetta Sala, con un saggio di Giancarlo Gaeta, Adelphi, Milano, 2008, p. 188.

26. Manolescu, *Istoria...*, loc. cit.

27. Borbely, „Apocalipsă...”, loc. cit.

28. Petreu, *O zilă...* loc. cit., p. 303.

29. Idem, „Interviu înedit”, loc. cit.

30. Ibidem, *Interviu înedit*, loc. cit.

31. Marta Petreu, *Biblioteca în aer liber. Oameni, cărti, amintiri*, Polirom, Iași, 2014, p. 322.

Bifurcații

O carte exceptională: *Lumea explicată* (I)

Liviu ORNEA

Steven Weinberg, specialist în fizica particulelor elementare, nobelist în 1979, scrie în *Lumea explicată*, (Humanitas, 2017 – colectia coordonată de Vlad Zografi), traducere Dan Nicolae Popescu într-o despre fizică doar, ci despre știință ca întreg, văzută ca un efort continuu de înțelegere a lumii. E remarcabilă vizuirea sa integratoră, fără cum Weinberg selectează evenimentele importante, cu valoare paradigmatică, și prezintă propria sa versiune a constituției și dezvoltării științei moderne. Dar poate cel mai remarcabil este că Weinberg are curajul să nu accepte punctul de vedere relativizant conform căruia toate teoriile trebuie privite în contextul lor istoric, ele fiind astfel de ne-compatat. Dimpotrivă, el privește istoria științei cu ochii (și cunoștințele) savantului de azi și nu se sfîrstește să spună că unul sau altul dintre corifeii dinainte a debutat îneptii. Astă deoarece „știința e cumulativă, fiecare nouă teorie încorporează teoria de succese anterioare ca aproximații ale ei...”. Există progres și ceea ce îl interesază pe Weinberg e să afle cum să ajunsă modul actual de a înțelege știința pur naturală – pentru că, pentru Weinberg, Dumnezeu nu are nici un rol de jucat în piesa asta, iar cine-i-a mai cunoscut nu are de ce să se mire.

Cu aceste prenisme, Weinberg nu reține din stînga grecilor decât marea distanță din-

tice gîndirea lor și spiritul fizicii moderne, „sobismul intelectual care i-a facut să considere că înțelegerea a ceea ce e vizibil nu merită o avere mai pe baze speculative, „de a atinge natura numai pe baze stabilă doar cu ajutorul intelectual încontestabil doar cu ajutorul intelectual”, „de la Thales la Platon, nici unul n-a înțeles să-si verifice sau măcar să-si justifice serios afirmatiile (poate cu excepția lui Zenon). Când scrierile lor îți vine să te întrebă: „De unde știi asta?”, Lucrul e valabil și în cazul lui Democrit”, Concluzia e nemilosă: „pe greci nu ar trebui să-ți considerăm fizicieni sau oameni de știință și nici măcar filozofi, ci poeți”. De altă parte, Weinberg spune că „noi fizicieni” căutăm frumosul în teoriile noastre și folosim judecățile estetice drept călăuză în cercetările noastre”.

Ce ramîne de la greci să fie fapte matematice, importante în sine sau aplicate în fizică și mai ales în astronomie. Weinberg le prezintă cu o uluitoare claritate, rezumatate prozoastic și foarte pe-nivelul în text, evitînd cercasă să-si verifice sau măcar să-si justifice serios afirmatiile (poate cu excepția lui Zenon). Când scrierile lor îți vine să te întrebă: „De unde știi asta?”, Lucrul e valabil și în cazul lui Weinberg nu se teme să-șocheze (dar nu este cu reguli proprii de funcționare – de ce o putem aplica la descrierea lumii fizice răsunătoare și ură, exprimată de-a lungul istoriei de Bernhard Schweizer, *Hating God. The Untold Story of Misoftheism*, Oxford University Press, Oxford, 2011. În acest context, misofteșii „agnosici” sunt credincioșii care – precum Zora Neale Hurston, Mark Twain, Rebecca West sau Elie Wiesel

și nici măcar n-a recunoscut că măsurătorile ar putea fi impecabile [...] un efect negativ al prestigiolui matematicii”. În plus, stilul de expunere matematică încetățenit de la Euclid încasace, acea însușire de rationament deductiv, păstrat și întrat de cercetătorii na-

turei, a făcut mult râu științei, pentru care nu e potrivit. Pe de altă parte, „teoremele matematice nu pot fi nici verificate, nici respinse prin observații asupra lumii”. E aci o distincție extremă între matematică și știință, o afirmație transpirantă a faptului că matematica nu descrie lumea, ci creează, poate, o altă cu reguli proprii de funcționare – de ce

mințe deocamdată o întrebare fără răspuns. E și o undă de desconsiderare a matematicii pure – e limpede că Weinberg apreciază matematica doar ca unealtă a științei.

Weinberg nu se teme să-șocheze (dar nu este cu reguli proprii de funcționare – de ce o putem aplica la descrierea lumii fizice răsunătoare și ură, exprimată de-a lungul istoriei de Bernhard Schweizer, *Hating God. The Untold Story of Misoftheism*, Oxford University Press, Oxford, 2011. În acest context, misofteșii „agnosici” sunt credincioșii care – precum Zora Neale Hurston, Mark Twain, Rebecca West sau Elie Wiesel

